

บันทึก

เรื่อง ปัญหาข้อกฎหมายตามพระราชบัญญัติควบคุมและจัดการกิจการ
หรือทรัพย์สินของคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน พุทธศักราช ๒๕๔๕
(สิทธิในที่ดินตามประทานบัตรที่ออกให้แก่ชนชาติศัตรู
ซึ่งกรมทรัพยากรธรณีถือไว้แทนรัฐ)

หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ สร.๐๔๐๓/๔๕๙๘ ลงวันที่ ๘
กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๕ ถึง เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกาขอให้วินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมาย เรื่อง
ที่ดินตามประทานบัตรที่ออกให้แก่ชนชาติศัตรู ซึ่งกรมทรัพยากรธรณี (ในสมัยนั้นชื่อกรมโลหกิจ)
ถือไว้แทนรัฐ ตามความประสงค์ของกระทรวงอุตสาหกรรม

กรณีปรากฏว่า เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติ
ควบคุมและจัดการกิจการหรือทรัพย์สินของคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน พุทธศักราช
๒๕๔๕ ขึ้นใช้บังคับควบคุมกิจการและทรัพย์สินของชนชาติศัตรู และแต่งตั้งให้กรมทรัพยากร
ธรณี เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ควบคุมและจัดการกิจการเหมืองแร่โดยให้โอนประทานบัตรทำเหมืองแร่
ให้แก่กรมทรัพยากรธรณีเป็นผู้ถือแทนและดำเนินการต่อไป

เมื่อสงครามยุติ ตามสัญญาสมบรูณ์แบบรัฐบาลไทยต้องคืนทรัพย์สินที่ควบคุมไว้
ให้แก่เจ้าของที่เดิม ทรัพย์สินใดที่เสียหายและเจ้าของไม่รับคืน รัฐบาลจ่ายค่าทดแทนให้และให้
ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของรัฐ

ในเรื่องเหมืองแร่มีบริษัทเหมืองแร่ของชนชาติศัตรูหลายบริษัทที่ไม่ขอรับ
ทรัพย์สินและประทานบัตรทำเหมืองแร่ รัฐบาลได้จ่ายเงินค่าทดแทนความเสียหายให้แก่บริษัท
เหล่านั้น บรรดาทรัพย์สินของบริษัทฯ นี้ กรมทรัพยากรธรณีได้ขายไปเท่าที่เป็นสังหาริมทรัพย์ คง
รักษาไว้แต่ที่ดินและประทานบัตรทำเหมืองแร่ ทั้งนี้ได้กระทำโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๗ ทวิ
แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยชนศัตรูและทรัพย์สินของชนศัตรู พุทธศักราช ๒๕๔๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม
โดยพระราชบัญญัติว่าด้วยชนศัตรู และทรัพย์สินของชนศัตรู (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕
เมื่อประทานบัตรฉบับใดสิ้นอายุและอยู่ในขอบข่ายของกฎหมายที่จะขอต่ออายุได้ก็ต่ออายุไว้
ถ้าไม่อยู่ในขอบข่ายที่จะขอต่ออายุได้ ก็ขอประทานบัตรใหม่ในเนื้อที่ดินตามประทานบัตรเดิม
และยึดถือที่ดินตามประทานบัตรนั้นแทนรัฐตลอดมา

บัดนี้ ได้มีราษฎรหลายรายเข้าครอบครองที่ดินในเขตประทานบัตรนั้น บางราย
ไม่มีหนังสือสำคัญ บางรายทางราชการออกหนังสือสำคัญ (ส.ค.๑) ให้ กรมทรัพยากรธรณีได้
คัดค้านไว้และแจ้งให้ออกจากที่ดิน ผู้เข้าครอบครองไม่ยอมออก

จึงขอให้คณะกรรมการกฤษฎีกาให้ความเห็นในปัญหากฎหมายว่า

๑. ที่ดินตามประทานบัตรของชนชาติศัตรูที่กรมทรัพยากรธรณีถือไว้แทนรัฐ ได้

ตกเป็นทรัพย์สินของรัฐหรือไม่

๒. รัฐ โดยกรมทรัพยากรธรณี หรือโดยกรมธนารักษ์ มีสิทธิเหนือที่ดินดังกล่าว เพียงใดหรือไม่

คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย กองที่ ๓) ได้พิจารณาปัญหาดังกล่าวแล้วเห็นว่า ที่ดินอยู่ภายในเขตประทานบัตรตามกฎหมายว่าด้วยการทำเหมืองแร่ นั้น อาจแบ่งได้เป็น ๓ ประเภทคือ (๑) ที่ดินเป็นของผู้รับประทานบัตรเอง โดยการถือกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครอง (๒) ที่ดินเป็นของบุคคลอื่น โดยการถือกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง และผู้นั้นยินยอมให้ชนชาติศัตรูขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ในที่ดินนั้น และ (๓) ที่ดินของรัฐประเภทที่ดินรกร้างว่างเปล่ายังไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดถือกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครอง ฉะนั้น ในการให้ความเห็นตามปัญหากฎหมายของกรมทรัพยากรธรณี คณะกรรมการกฤษฎีกาขอแยกพิจารณาตามสภาพของที่ดินดังที่กล่าวมานั้น คือ

(๑) ถ้าที่ดินตามประทานบัตรนั้นเป็นของชนชาติศัตรูที่ได้รับประทานบัตรทำเหมืองแร่โดยเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองก็ดี ที่ดินนั้นย่อมตกเป็นทรัพย์สินของรัฐ ตาม มาตรา ๗ ทวิ^๑ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยชนศัตรูและทรัพย์สินของชนศัตรู พุทธศักราช ๒๔๘๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติว่าด้วยชนศัตรูและทรัพย์สินของชนศัตรู (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๕ และคำสั่งของรัฐบาลดังกล่าวข้างต้น อนึ่ง ถ้าปรากฏว่าที่ดินนั้นอยู่ในเขตเหมืองแร่ตามประทานบัตรของชนชาติศัตรู ซึ่งประทานบัตรนั้นได้สิ้นสุดลงด้วยการยกเลิก เว้นคืนหมดอายุ หรือด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดก็ตาม กรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดินนั้นย่อมตกเป็นทรัพย์สินของรัฐ ตามมาตรา ๔๒^๒ แห่งพระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ พระพุทธศักราช ๒๔๖๑

^๑ มาตรา ๗ ทวิ ชนศัตรูซึ่งจะทิ้งทรัพย์สินหลบหนีไปนอกราชอาณาจักร ให้ทรัพย์สินของชนศัตรูนั้นตกเป็นของรัฐ

^๒ มาตรา ๔๒ เมื่อประทานบัตรสิ้นสุดลงด้วยการยกเลิก เว้นคืนหมดอายุ หรือด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดก็ตาม

(๑) ถ้าภายในเขตเหมืองแร่ตามประทานบัตรนั้น มีที่ดินซึ่งผู้ถือประทานบัตรมีสิทธิครอบครองหรือกรรมสิทธิ์อยู่ให้ที่ดินนั้นตกเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินปลอดจากภาระติดพันหรือภาระจำยอมใด ๆ ทั้งสิ้น

(๒) บรรดาสิ่งปลูกสร้าง อาคาร เครื่องจักร เครื่องอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ และทรัพย์สินอื่น ๆ รวมตลอดทั้งแร่ซึ่งขุดหาได้ อันอยู่ภายในเขตเหมืองแร่ตามประทานบัตรนั้น ผู้ถือประทานบัตรจะต้องรื้อขนออกไปให้พ้นเขต ณ ที่แห่งหนึ่งแห่งใดไม่ให้เป็นการกีดขวางต่อการที่บุคคลอื่นจะเข้ามาทำเหมืองแร่และการจราจร

การรื้อขนตามความในวรรคก่อนนั้น ผู้ถือประทานบัตรจะต้องกระทำให้เสร็จภายในระยะเวลาหกเดือน นับแต่วันสิ้นสุดแห่งประทานบัตรเป็นต้นไป ถ้าหากไม่สามารถจะกระทำได้เสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าวนี้นั้น และผู้ถือประทานบัตรได้ร้องขอต่อแผนกที่ดินและโลหกิจประจำท้องที่แล้ว แผนกที่ดินและโลหกิจประจำท้องที่จะขยายระยะเวลารื้อขนต่อไปอีกตามสมควรก็ได้

เมื่อระยะเวลาหกเดือนที่กำหนดไว้ในมาตรานี้หรือระยะเวลาที่กรมที่ดินและโลหกิจกำหนดขยายให้ สิ้นสุดลงแล้วทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งมิได้รื้อขนไป ให้ตกเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน

ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๕๔๓

(๒) ถ้าที่ดินตามประทานบัตรนั้นเป็นของบุคคลอื่นโดยถือกรรมสิทธิ์หรือมีสิทธิครอบครองและผู้นั้นยินยอมให้ชนชาติศัตรูขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ในที่ดินนั้น กรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดินดังกล่าวคงเป็นของบุคคลนั้นอยู่ตามเดิม การที่ชนชาติศัตรูได้รับประทานบัตรทำเหมืองแร่หรือกรมทรัพยากรธรณีได้ยึดถือที่ดินนั้นไว้ตามประทานบัตรทำเหมืองแร่ต่อมานั้น หาได้ทำให้กรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดินซึ่งมีอยู่เดิมเปลี่ยนแปลงไปไม่

(๓) ถ้าที่ดินตามประทานบัตรนั้นเป็นที่ดินของรัฐประเภทที่ดินรกร้างว่างเปล่ายังมีผู้มีผู้ใดมีสิทธิครอบครอง หรือได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่ชนชาติศัตรูได้รับอนุมัติให้ทำเหมืองแร่ในที่ดินนั้นตามประทานบัตร ที่ดินนั้นคงเป็นของรัฐประเภทที่ดินรกร้างว่างเปล่าอยู่ตามเดิม การที่กรมทรัพยากรธรณีได้ออกประทานบัตรให้ผู้ใดทำเหมืองแร่ หาเป็นเหตุที่ทำให้ที่ดินนั้นเปลี่ยนสภาพเป็นอย่างอื่นไปไม่

ฉะนั้น กรมทรัพยากรธรณีหรือกรมธนารักษ์ จึงมีสิทธิเหนือที่ดินในเรื่องนี้เพียงเท่าที่กล่าวมานี้ แต่อย่างไรก็ดี ที่ดินที่อยู่ในเขตประทานบัตรทำเหมืองแร่ของชนชาติศัตรูนั้น ถ้าในปัจจุบันกรมทรัพยากรธรณีได้ถือประทานบัตรนั้นสืบเนื่องต่อมาโดยปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยการทำเหมืองแร่ประกอบกับมาตรา ๑๖๓^๓ แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. ๒๕๑๐ แล้ว กรมทรัพยากรธรณีย่อมมีสิทธิในที่ดินภายในเขตเหมืองแร่ตามประทานบัตรที่จะทำเหมืองแร่ชุดเอาแร่ และใช้ที่ดินนั้นได้ตามกฎหมายว่าด้วยการทำเหมืองแร่ และพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. ๒๕๑๐ ตราบเท่าที่ประทานบัตรยังไม่สิ้นสุด

(ลงชื่อ) ส. โหตระกิตย์

(นายสมภพ โหตระกิตย์)

เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พฤษภาคม ๒๕๑๕

^๓ มาตรา ๑๖๓ บรรดาประทานบัตร อาชญาบัตร หรือใบอนุญาต ที่ได้ออกให้ตามกฎหมายที่ถูกยกเลิกตามมาตรา ๓ ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ถือว่าเป็นประทานบัตรอาชญาบัตร หรือใบอนุญาตออกตามพระราชบัญญัตินี้ จนกว่าจะสิ้นอายุ